

Paweł Przepióra

Leasing i kredyt bankowy w finansowaniu rozwoju małych przedsiębiorstw

Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, 105-111

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PAWEŁ PRZEPIÓRA

Politechnika Poznańska

LEASING I KREDYT BANKOWY W FINANSOWANIU ROZWOJU MAŁYCH PRZEDSIĘBIORSTW

Istotność małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce

Dyskusję o źródłach finansowania małych przedsiębiorstw warto rozpocząć od omówienia roli sektora MSP we współczesnych gospodarkach kapitalistycznych. Jak wskazują badania, liczba firm w ogóle, ani tych zaliczanych do sektora MSP, nie wywiera dostrzegalnego wpływu na poziom i dynamikę PKB. Należy jednak zauważyć, że rozwój gospodarczy zależy od nowych i innowacyjnych przedsiębiorstw, które z reguły są małe¹. Łatwo także dostrzec, że małe i średnie firmy przyczyniają się do wzrostu gospodarczego w nieco inny sposób. Niezaprzeczalny jest wpływ firm tej kategorii na poziom bezrobocia, wzrost innowacyjności, podtrzymywanie konkurencji, internacjonalizację działalności czy na tworzenie sieci współpracy². Istotne są również skutki społeczne rozwoju sektora MSP, a więc tworzenie i ugruntowanie pozycji klasy średniej, które przyczynia się jednocześnie do podniesienia wartości kapitału społecznego³.

Potencjał wzrostu sektora MSP w gospodarkach Europy środkowo-wschodniej jest cały czas duży. Jak sugerują badania, wielkość tego sektora (mierzona odsetkiem zatrudnionych w małych i średnich przedsiębiorstwach w liczbie obywateli ogółem) jest mniejsza niż w najlepiej rozwiniętych państwach. Warto zwrócić uwagę, że w Europie środkowo-wschodniej małe i średnie przedsiębiorstwa rozwijają się szybciej niż duże podmioty

¹ L.F. Klapper, A. Raphael, F.G. Mauro, J.M. Quesada, *Entrepreneurship and Firm Formation Across Countries*, Working paper, World Bank, za G.W. Brown, L.W. Chavis, L.F. Klapper, *A New Lease on Life: Institutions, External Financing, and Business Growth*, July 11, 2008, s. 9, protokół dostępu: <http://ssrn.com> [28.12.2008].

² P. Dominiak, *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, PWN, Warszawa 2005, s. 65–108.

³ J. Sauś, *Małe i średnie przedsiębiorstwa a kapitał społeczny*, [w:] *Małe i średnie przedsiębiorstwa – szkice o współczesnej przedsiębiorczości*, T. Łuczka (red.), Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2005, a także J. Przybysz, J. Sauś, *Kapitał społeczny. Szkice socjologiczno-ekonomiczne*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań 2004.

gospodarcze⁴. To właśnie nowo powstałe firmy sektora MSP generują najwięcej nowych miejsc pracy⁵.

Zewnętrzne źródła finansowania rozwoju MSP w Polsce i na świecie

Badania przeprowadzane na podstawie danych z wielu państw dowodzą, że dostępność do zewnętrznych źródeł finansowania jest powiązana z możliwościami szybkiego wzrostu firm. Zauważalny jest także pozytywny wpływ rozwoju sektora finansowego na zwiększenie wydajności badanych gospodarek⁶.

Przed zajęciem się problematyką sposobów finansowania rozwoju MSP, warto odpowiedzieć na pytanie: czy firmy powszechnie poszukują zewnętrznych źródeł finansowania? Zazwyczaj większość publikacji dotyczących tej tematyki rozpoczyna się od założenia, że wzrost firm jest podstawowym celem ich działalności, ale niewydolność rynków finansowych i racjonowanie kredytu ten wzrost ogranicza. Małe i średnie firmy w związku z tym mogą czuć się „finansowymi frustratami”. Czy tak faktycznie jest? Niektóre badania, jeśli nie przeczą całkowicie takim założeniom, to przynajmniej pozwalają powątpiewać w sensowność ich przyjmowania dla całego sektora MSP⁷. Okazuje się bowiem, że mniej niż 10% brytyjskich⁸ firm jest zainteresowanych znaczącym wzrostem i tylko 1,32% przedsiębiorstw amerykańskich wymienia dostęp do kapitału (innego niż kapitał obrotowy) jako problem.

Struktura finansowania zewnętrznego rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw na świecie jest zróżnicowana (tab. 1). W państwach najslabiej rozwiniętych środki na inwestycje najczęściej pozyskuje się, korzystając z kredytu bankowego albo pożyczając je od znajomych i rodziny. Im bardziej rozwinięta gospodarka, tym w większym stopniu pożyczki od znajomych i rodziny zastępowane są przez leasing. Poziom wykorzystania kredytu bankowego pozostaje na względnie stałym poziomie we wszystkich typach gospodarek.

Polskie małe i średnie przedsiębiorstwa finansują swój rozwój w 50,8% kredytem bankowym, leasing odpowiada za 18,9% pozyskanych środków na inwestycje, natomiast trzecim, także istotnym źródłem finansowania w tym zakresie, pozostają pożyczki od rodziny i znajomych (14,4%). Jeśli tempo rozwoju rynku leasingowego w Polsce utrzyma się na dotychczasowym poziomie⁹, to z pewnością leasing będzie nabierał na znaczeniu w fi-

⁴ L.F. Klapper, V. Sarria-Allende, V. Sulla, *Small- and Medium-Size Enterprise Financing in Eastern Europe*, (December 2002). World Bank Policy Research Working Paper No. 3933, s. 26.

⁵ *Ibidem*, s. 24.

⁶ G.W. Brown, L.W. Chavis, L.F. Klapper, *A New Lease on Life: Institutions, External Financing, and Business Growth*, July 11, 2008, s. 3, protokół dostępu: <http://ssrn.com> [28.12.2008]

⁷ Ed Vos, Andy Jia-Yuh Yeh, Sara Carter, Stephen Tagg, *The Happy Story of Small Business Financing*, Forthcoming Journal of Banking and Finance.

⁸ Dane na podstawie badania 15 750 firm brytyjskich i 3239 firm z USA sektora MSP.

⁹ Wg Związku Przedsiębiorstw Leasingowych w roku 2000 udział leasingu w finansowaniu inwestycji ogółem wynosił 6,79%, natomiast w 2007 roku wskaźnik ten osiągnął wartość 17,3%.

nansowaniu małych firm. Co ciekawe, polski rynek leasingowy rozwija się dynamicznie, mimo iż zmiany uwarunkowań zewnętrznych nie są sprzyjające. Leasing bowiem jest tym korzystniejszą alternatywą kredytu bankowego im:

- wyższe jest oprocentowanie kredytu bankowego,
- wyższa jest stawka opodatkowania dochodów przedsiębiorstw,
- istnieje mniej możliwości zastosowania przyspieszonych odpisów amortyzacyjnych¹⁰.

Tabela 1

Zewnętrzne źródła finansowania inwestycji w MSP na świecie¹¹

Sposób finansowania	Państwa o dochodzie <i>per capita</i>				Polska	Razem
	bardzo niskim	niskim	wysokim*	bardzo wysokim		
	udział w wartości zewnętrznych źródeł finansowania [%]					
Kredyt bankowy	55,8	56,5	49,4	54,4	50,8	54,6
Leasing	3,2	7,8	23,5	29,0	18,9	12,9
Kredyt handlowy	7,6	12,8	9,1	8,9	8,7	10,5
Pożyczki od rodziny i znajomych	24,9	14,7	9,9	3,9	11,4	14,4
Karty kredytowe	1,0	1,0	1,7	2,7	3,3	1,4
Dotacje	2,9	3,9	4,1	0,7	1,8	3,3
Inne	4,6	3,3	2,5	0,3	5,4	3,0
Razem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Polska została zaliczona do grupy państw o wysokim dochodzie *per capita*.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: G.W. Brown, L.W. Chavis, L.F. Klapper, *A New Lease on Life: Institutions, External Financing, and Business Growth*, July 11, 2008, s. 43, protokół dostępu <http://ssrn.com> [28.12.2008].

W ostatniej dekadzie zmiany wszystkich z wymienionych czynników „działały na niekorzyść” leasingu. Z punktu widzenia najmniejszych podmiotów gospodarczych i ich wyboru pomiędzy kredytem bankowym a leasingiem, szczególne znaczenie ma wprowadzona w 2007 roku możliwość zamortyzowania środków trwałych w roku wprowadzenia ich do ewidencji gospodarczej w wartości do 50 tys. €¹².

¹⁰ S. Krumbholz, L. Streinfred, *Leasing oder Kreditfinanzierung*, Köln 1975, s. 81, za T. Łuczka, *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie. Wybrane aspekty mikro i makroekonomiczne*, PWN, Warszawa–Poznań 2001, s. 170.

¹¹ Badania przeprowadzone w grupie 35 tys. małych i średnich przedsiębiorstw w 70 państwach.

¹² Ustawa z 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (DzU 2006, nr 217 poz. 1588).

Leasing versus kredyt bankowy – motywy wyboru

Rozwój rynku leasingowego w Polsce pomimo niekorzystnych zmian czynników zewnętrznych, niwelujących przewagę leasingu nad kredytem bankowym, może sugerować, że przedsiębiorstwa niekoniecznie wybierają leasing tylko dlatego, że jest on finansowo i podatkowo korzystniejszy. Możliwe, że inne walory leasingu powodują, iż firmy stosują to źródło finansowania.

Dostępne w literaturze przedmiotu badania wskazują, że przesłanki przemawiające za wyborem leasingu są niejednorodne w przedsiębiorstwach różnej wielkości. W dużych firmach, leasing jest uzupełnieniem dla finansowania długiem¹³. Wydaje się on także mniej ważnym źródłem finansowania dla dużych firm, niż ma to miejsce w przypadku małych podmiotów gospodarczych. W niemieckich dużych firmach leasing pokrywa 11% zapotrzebowania na kapitał zewnętrzny, podczas gdy w małych firmach stanowi 19% zewnętrznych źródeł finansowania¹⁴. Problemy w dostępie do kapitału, w tym do kredytu bankowego, zniechęca duże przedsiębiorstwa do korzystania z leasingu. Duże przedsiębiorstwa z takimi trudnościami raczej się nie borykają. W ich przypadku głównymi przesłankami przemawiającymi za stosowaniem leasingu będą:

- możliwość minimalizowania kosztu kapitału po uwzględnieniu tarczy podatkowej¹⁵,
- chęć użytkowania przedmiotów leasingu krócej niż wynosi ich czas ekonomicznego zużycia,
- elastyczność wiążąca się z różnymi opcjami wbudowanymi w umowę leasingu, takimi jak:
 - możliwość nabycia przedmiotu leasingu,
 - możliwość wymiany przedmiotu leasingu na nowszy,
 - możliwość podnajmowania przedmiotu leasingu,
- możliwość przerwania (odwołania) umowy leasingu¹⁶.

Wiele z wymienionych opcji jest niedostępnych dla małych firm. Inna jest także natura relacji pomiędzy kredytem bankowym i leasingiem w przedsiębiorstwach sektora MSP. Większość badań wskazuje, że oba źródła finansowania traktować należy jako substytuty¹⁷. Substytucyjność długu i leasingu wynika z faktu, że leasing zwiększa marginalny koszt

¹³ A.M. Lasfer, M. Levis, *The determinants of the leasing decision of small and large companies*, European Financial Management, Vol. 4, No. 2, 1998, s. 161.

¹⁴ C.F. Slotty, *Financial constraints and the decision to lease – Evidence from German SME* (October 15, 2008). 21st Australasian Finance and Banking Conference 2008 Paper, s. 3. protokół dostępu: <http://ssrn.com> [28.12.2008].

¹⁵ A.M. Lasfer, M. Levis, *The determinants of...*, s. 182.

¹⁶ K.M. Eades, F.C. Marston, *Incentives for Leasing: Evidence from the Largest U.S. Lessees and Lessors*, Draden Graduate School of Business Administration, Working Paper no. 03–04, s. 21–22.

¹⁷ M. Deloof, I. Lagaert, I. Verschueren, *Leases and debt: complements or substitutes? Evidence from Belgian SMEs*, Journal of Small Business Management 2007 45(4), s. 491–500; A.M. Lasfer, M. Levis, *The determinants of...*, s. 161; C.F. Slotty, *Financial constraints...*

finansowania i vice versa. Stopień substytucyjności między długiem i leasingiem jest większy – tj. wzrost leasingu powoduje wzrost marginalnego kosztu w większym stopniu – dla firm, w przypadku których koszty transakcyjne związane z pozyskaniem obcego źródła finansowania są wysokie ze względu na asymetrię informacji¹⁸. Poza tym, niewątpliwą zaletą leasingu z punktu widzenia małych firm, nieposiadających często odpowiedniego zabezpieczenia, jest jego dostępność. Dla MSP ważniejsze od podatków są więc możliwości wzrostu i przetrwania¹⁹. Badania przeprowadzone w Niemczech²⁰ wskazują na dodatkowe zalety leasingu skłaniające do jego stosowania:

- przewidywalność i jasność kosztów – 59% wskazań,
- możliwość korzystania z urządzeń i wyposażenia, które zawsze jest nowoczesne – 52% wskazań,
- oszczędność kapitału – 46% wskazań,
- korzyści podatkowe – 42% wskazań²¹.

Nieco inaczej motywują korzystanie z leasingu polscy przedsiębiorcy. Najważniejsze według nich są:

- korzyści podatkowe – 49% wskazań,
- szybkość załatwiania formalności – 15% wskazań,
- korzystne warunki ekonomiczne – 15% wskazań,
- mało formalności, prostota procedur – 11% wskazań²².

Kalkulacja opłacalności leasingu i kredytu bankowego

Analizując wyniki badań dotyczących motywów wyboru leasingu przez polskich przedsiębiorców zastanawia bardzo wysoki odsetek wskazań na rzecz korzyści podatkowych. Warto więc się zastanowić, czy leasing w Polsce jest faktycznie tak bardzo korzystny podatkowo.

W tym celu trzeba przeanalizować wysokość kosztów podatkowych generowanych w leasingu²³ i w kredycie bankowym. Z wysokością tych kosztów wprost są związane korzyści podatkowe, o których mówią polscy przedsiębiorcy. W leasingu do kosztów wlicza się wysokość raty leasingowej oraz wartość udziału własnego. Można powiedzieć, że koszty te „konkurują” z amortyzacją i odsetkami w kredycie bankowym. Co ciekawe, jeżeli przyjąć założenia, że w przypadku finansowania inwestycji poprzez leasing i kredyt bankowy:

- cena środka trwałego jest taka sama,
- wymagany udział własny jest na tym samym poziomie,

¹⁸ A.M. Lasfer, M. Levis, *The determinants of...*, s. 161.

¹⁹ *Ibidem*, s. 182.

²⁰ Badania obejmowały grupę 706 firm korzystających z leasingu.

²¹ C.F. Slotty, *Financial constraints...*

²² Badania przeprowadzone przez B.P.S. Consultants Poland Ltd w 2003 r.

²³ Pod pojęciem leasing należy rozumieć tylko leasing operacyjny, bowiem koszty podatkowe w leasingu finansowym są niemalże takie same jak w przypadku kredytu bankowego

- oprocentowanie jest tej samej wysokości,
- pomijamy podatek VAT,

wówczas okaże się, że nominalna wartość kosztów podatkowych dla leasingu i kredytu bankowego jest identyczna. Istotne jednak są nie wartości nominalne, ale wartości realne kosztów podatkowych. Te z kolei mogą być odmienne, z powodu różnego rozkładu kosztów w czasie. Im później koszt podatkowy powstaje, tym jego wartość realna, a co za tym idzie, i oszczędność podatkowa będzie mniejsza. Nieco upraszczając, można przyjąć, że korzystność leasingu występuje wtedy, gdy okres trwania umowy leasingu jest krótszy niż czas amortyzacji środka trwałego finansowanego z kredytu bankowego. W opisywanym przypadku wielkość korzyści zależy także od przyjętej dla celów obliczenia wartości realnej kosztów stopy dyskontowej. Im wyższa stopa dyskontowa, tym leasing będzie korzystniejszą alternatywą kredytu bankowego.

Kolejnym istotnym czynnikiem są możliwe do zastosowania metody amortyzacji. Na tym polu, w odniesieniu do małych podatników, należy odnotować jedną istotną zmianę, która miała miejsce w ostatnich latach. Od 2007 roku istnieje możliwość zamortyzowania środków trwałych w roku wprowadzenia ich do ewidencji gospodarczej w wartości do 50 tys. €. Regulacja ta powoduje, że jeśli mały podatnik zamierzałby kupić w jednym roku podatkowym środki trwałe o wartości nieprzekraczającej kwoty 50 tys. € (przy założeniach takich, jakie przyjęto w początkowej części tego rozdziału) i zastanawiałby się nad korzystnością (skutkami podatkowymi) finansowania tych zakupów z wykorzystaniem leasingu i kredytu bankowego, to odpowiedź mogłaby być tylko jedna: kredyt bankowy jest korzystniejszy od leasingu²⁴.

Dlaczego więc, w badaniach przeprowadzonych w Polsce, korzyści podatkowe w leasingu są najważniejszą jego zaletą, choć przy niewielkiej wartości stopy dyskontowej i przyspieszonej amortyzacji, rzeczywiste zyski ze stosowania tego sposobu finansowania mogą nie wystąpić? Wydaje się, że można postawić tezę, iż przedsiębiorcy nie do końca rozumieją skutki podatkowe jakie niesie z sobą leasing i kredyt bankowy. Niewielka wiedza w tym zakresie nie powinna dziwić, skoro w różnych publikacjach problematyka ta jest często przedstawiana, delikatnie mówiąc, w sposób nierzetelny. Trudno na przykład, w świetle obowiązywania amortyzacji „natychmiastowej” środków trwałych do wartości 50 tys. € zgodzić się ze stwierdzeniem, że: „Z uwagi na konstrukcję prawno – podatkową tego instrumentu finansowego (leasingu – przyp. autora) jest on najbardziej opłacalnym źródłem finansowania właśnie dla przedsiębiorstw z sektora MSP”²⁵.

²⁴ Kalkulację opłacalności leasingu i kredytu bankowego warto przeanalizować w R. Sasin, *Leasing*, [w:] *Finansowanie rozwoju przedsiębiorstwa – studia przypadków*, M. Panfil (red.), Difin, Warszawa 2008, s. 264–282.

²⁵ Rozmowa z Andrzejem Krzemińskim, prezesem zarządu EFL SA, w *Jak sfinansować inwestycje w firmie?*, Raport – Leasing 2007, przygotowany przez redakcję ipo.pl, s. 30.

W wielu opracowaniach również błędnie kalkuluje się opłacalność finansowania środka trwałego poprzez leasing i kredyt bankowy²⁶. Najczęstszym uchybieniem jest – w przypadku, gdy okres amortyzacji jest dłuższy od okresu trwania umowy kredytowej i umowy leasingu – nieuwzględnienie w obliczeniach całej amortyzacji. W efekcie leasingowi przypisywana jest zdecydowanie większa korzystność niż ma to rzeczywiście miejsce.

LEASING AND BANK CREDIT IN THE PROCESS OF SMES GROWTH FINANCING

Summary

Small and medium-sized enterprises play a vital role in the modern economies. The number of employees in the SMEs sector has increased and the economic growth depends on innovative enterprises, which are usually small. It is worth to notice, that minority of firms strive for rapid development. That's why the problem of external financing availability concerns solely such firms, which aim at high growth.

Basic types of external capital use by small firms for investment purpose are – in the upper-middle income countries like Poland – bank credit and leasing. In the SMEs sector leasing and bank credit should be treated as substitutes. In many of published articles and books discussing the efficiency of financing we can find statements that leasing is more profitable. The Author of this article pointed out that such opinions are not always true. In Poland for example, new regulation concerning immediate depreciation in small businesses, which was introduced on the 1st January 2007, permits to say that bank credit could be more profitable.

²⁶ Zob. J. Gallardo, *Leasing to Support Micro and Small Enterprises*, The World Bank, October 1997, s. 7–11; M. Molo, M. Bielówka, *Finansowanie poprzez leasing*, [w:] *Finansowanie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw*, PARP 2000, s. 82–83; *Jak sfinansować inwestycje w firmie?*, Raport – Leasing 2007, przygotowany przez redakcję ipo.pl, s. 15–16.